

بایدها و نبایدهای کارگزاران از دیدگاه امام علی علیه السلام

کارگزار باید از نظر حضرت علی علیه السلام:

- حکومت را نانخورش و طعمه ای برای خود و اطرافیانش نداند.

- امانت دار و نگهبان امانت مردم (بیت المال) باشد.

- بدون دستور امام، رعیت را امر و نهی نکند.

- خزانه دار مال خدا باشد تا آن را به امام برساند. (نامه ۵)

- دل مردم را با نیکویی و مهربانی روشن سازد.

- ترس و بیم را از دل و روان مردم بزداید.

- با مردم به مدارا کار کند. (نامه ۱۸)

- با رعایا درشتی و تندی نکند و سختی روا ندارد.

- به آنان ستم نکند و خردشان نشمارد. (نامه ۱۹)

کارگزاران و تمامی کسانی که اموال مسلمین به آنها سپرده می شود باید:

- تقوای الهی را در همه حال رعایت نمایند.

- مسلمانی را نترسانند.

- دینداری مطمئن باشند.

- خیرخواه و مهربان باشند.

- درستکار و امین باشند.

- به اموال آسیب نرسانند. (نامه ۲۵)

- در نهان و آشکارا از خدا بترسند.

- ریاکار نباشند.

- نهان و آشکار و کردار و گفتارشان دوگانه (منافقانه) نباشد.

- زیر دستان خود را نرنجانند و دروغگویشان ندانند و به آنان بزرگی نروشند.

- حقوق مردم را که برعهده حکومت است به تمام ادا نمایند.

- به مردم و مسلمانان خیانت نکنند.

- با امام (رهبر) مسلمین ناراستی و دغل کاری نکنند. (نامه ۲۶)

- با مردم فروتن، نرمخو و گشاده رو باشند.

- همگان را به یک چشم ببینند. (تبعیض روا ندارد)
- با نفس خویش پیکار نمایند.
- از دین خود حمایت کنند.
- به خاطر خشنودی هیچ یک از بندگان، خدا را به خشم نیاورند.
- نماز را در وقت معین آن اقامه نمایند. (نامه ۲۷)
- فرمانبرداران از مردم را گرامی بدارند.
- حرمت خیرخواهان را پاس دارند.
- بی گناه را به جای گناهکار نگیرند و پیمان شکن را به جای پیمان گزار نپذیرند. (نامه ۲۹)
- در کار خود هوشیار و با کمال جدیت پایدار باشند.
- خیرخواه خردمند و پیرو فرمان حکومت و فرمانبردار امام (رهبر) باشند.
- کاری نکنند که به عذرخواهی ناچار شوند.
- به هنگام نعمت، بیش از حد شاد(مغرور و غافل) و به هنگام دشواری، سست رای و ترسان نباشند. (نامه ۳۳)

- مصلحت جوی امام (رهبر) باشند.

- بر دشمنان سخت دل و ستیزه جو باشند.

- خیرخواه و کوشا و برای رهبری و نظام شمشیری برنده و رکنی بازدارنده باشند. (نامه ۳۴)

کارگزاران باید:

- خدای را بنده (اهل طاعت و عبادت و بندگی و تقوا و علم و عرفان) باشند.

- در روزهای ترس و بیم نخوابند.

- در ساعت ها و لحظات ترس، از دشمن روی برنتابند.

- بر بدکاران از آتش سوزان تندتر باشند.

- همانند شمشیری از شمشیرهای خدا باشند که نه تیزی آن کند شود و نه ضربت آن بی اثر گردد.

- آنگاه که لازم شود، مردم را فرمان کوچیدن و آنگاه که مصلحت ببینند، آنان را فرمان ایستادن دهند.

- بدون اجازه امام (رهبر) نه برکاری دلیری کنند، نه باز ایستند و نه عقب نشینی کنند و نه پیش روند. (مطبع محض رهبر باشند)

- در برابر دشمنان سرسخت باشند. (نامه ۳۶)

- در مهمانی های مسرفانه و خارج از عرف شرکت نکنند.

- در مجالس و محافل و انجمن هایی که بر پایي آن مورد رضای خداوند نیست و غالباً جنبه ریایی و شخصیت نمایی و ... دارد شرکت نکنند.

- با پارسایی و پاکدامنی و درستکاری امام خود را یاری کنند. (نامه ۴۵)

- برای یاری دین، رهبر را پشتیبانی کنند.

- برای خوابانیدن فتنه گنهاران و بستن رخته های مرزی و نفوذ دشمن در خدمت رهبر قرار گیرند.

- به جا و به موقع مهربان و به هنگام، سخت گیر و قاطع باشند.

- در برابر رعیت فروتن و گشاده رو و نرم خو باشند.

- تبعیض روا ندارند.

- با رفتار خود بزرگان را به ستم وادارند و ناتوانان را از عدالت مایوس نسازند. (نامه ۴۶)

- در فراوانی نعمت و مال و ثروت دگرگونی نشوند.

- اموال و ثروت خویش را در اموری که موجب نزدیکی آنها به بندگان خدا و مهربانی آنان با برادران دینی شان می باشد صرف نمایند. (نامه ۵۰)
- داد مردم را بدهند.

- در برآوردن حاجت های مردم شکیبا باشند.

- در گرفتن حقوق دولتی از مردم، رعایا را در مضیقه و تنگنا قرار ندهند و بر آنان سخت نگیرند.

- مردم را نزنند و دست به مال مردم نبرند.

- نمازگزار باشند.

- خیرخواه مردم باشند و با سپاهیان خوشرفتاری کنند.

- در حد توان و نیرو در یاری خداوند و شکرگزاری او بکوشند. (نامه ۵۱)

کارگزار باید:

- نیکی به بازرگانان و صنعتگران را بر خود بپذیرد.

- درباره آنان - به زیر مجموعه خود و کسانی که کارهای بازرگانان را تمشیت می کنند - به نیکویی سفارش کند.

- از احتکار بازرگانان منع کند.

- اگر پس از منع دست به احتکار زدند، محتکر را تنبیه نماید تا عبرت دیگران گردد.

- در کیفر اسراف نکند.

- بخشی از بیت المال و بخشی از غله های زمین های خالصه را در هر شهر به آنان واگذارد.

- به نیازمندیانی که در دورترین نقطه - در کشور اسلامی - زندگی می کنند و به آنها نزدیک اند یکسان ببخشد.
- حق آنها را رعایت کند.

- از رسیدگی به کار و اوضاع آنان دریغ نکند.

- به آنان روترشی نکند.

- به کار کسانی که در چشم مردم خوارند و مردم آنها را خوار می دارند و به کارگزاران دسترسی ندارند رسیدگی کند.

- فردی مورد اعتماد و خدا ترس و فروتن را برای تفقد حال آنان و رسانیدن نیازمندی هایشان به خود مامور کند.

- کارگزار خود - یا با واسطه مستقیم - عهده دار یتیمان و کهنسالانی که چاره ندارند و دست سوال پیش نمی آرند باشد و به امور آنان رسیدگی نماید.

- بخشی از وقت خود را به کسانی اختصاص دهد که به او نیاز دارند. (نامه ۵۳)

- ملاقات های عمومی ترتیب دهد تا گروه های مردم بدون حضور و مانع سپاهیان و نگهبانان، مشکلات خود را با او در میان گذارند.

- سخن درشت و سخن های نادرست مردم را بر خود هموار کند.

- با مردم به نیکی و مهربانی برخورد کند و مغرور و خود بزرگ بین نباشد.

- به مردم ببخشد، بخششی شایسته و گوارا.

- در آنچه از مردم بازمی دارد، توام با مهربانی و عذرخواهی باشد.

- به کارگزاران و مدیران زیر دست خود شخصا پاسخ دهد.

- نیاز مردم را در حداقل زمان برآورد و به خواسته هایی که کارگزاران و مدیران وی پاسخ نداده اند، خود پاسخ دهد.

- بهترین ساعات وقت خود را در بخشی از روز و شب به عبادت پروردگار اختصاص دهد.

- از رعیت به مدت طولانی پنهان نشود.

- باندبازی، قوم و خویش گرایی، دوست مداری و حزب سالاری نکند.

- بذل و بخشش بی جا و ناروا به افراد باند و جناح و اقوام و نزدیکان و دوستان خود نکند.

- در مواردی که رعیت گمان ستم از او برند، از آنها عذرخواهی کند و دلشان را از بدگمانی در آورد. (نامه ۵۳)

- در صلح با دشمنان رضای خداوند را در نظر گیرد.

- پس از آشتی با دشمن، او را دست کم نگیرد و در این مورد حزم و دوراندیشی به کار برد و خوش گمان نباشد.

- در آنچه عهده دار است خیانت نکند.

- پیمان شکنی نکند.

- از خونریزی به طور جدی اجتناب کند.

- چنانچه دچار خطا شد و فردی کشته یا مجروح یا مصدوم گردید، در پرداخت دیه تعلل نکند و از موضع قدرت بر خورد نکند. (نامه ۵۳)

- از خود پسندی پرهیز کند، ستایش دیگران را دوست نداشته باشد و ترویج نکند.

- در نیکی کردن به رعیت بر آنان منت نگذارد.

- آنچه را انجام داده است بزرگ نشمارد.

- وعده های خود به رعیت را خلاف نکند.
- در کاری که موقع انجام آن نرسیده است شتاب نکند.
- در انجام کاری که وقت آن فرا رسیده و ممکن شده سستی نکند.
- در اموری که راه راست در آن ناپدار است ستیز و جدل نکند.
- از آنچه متعلق به همه مردم است، چیزی را به خود اختصاص ندهد.
- از غفلت در آنچه بدان توجه باید، بپرهیزد.
- در هنگام خشم، خویشتن دار باشد و تندی و سرکشی نکند.
- زود قهر نباشد و تیزی زبان را مهار کند.
- سخن نسنجیده بر زبان نیاورد.
- در قهر تاخیر کند تا خشمش فرو نشیند و عنان اختیارش به دست آید.
- به واجبات خداوند عمل و به سنت حسنه پیامبر و امام اقتدا کند. (نامه ۵۳)
- در هر زمان و مکان از خدا بترسد. (رعایت تقوای الهی در همه حال و همه جا)
- از فریب دنیا بر خود بترسد و هیچگاه دنیا را امین نشمارد.

- هوس ها او را به هر طرف نکشاند و به او ضررهای فراوان نرساند.

- نفسش را باز دارد.

- خشم سرکش خود را کنترل کند و از خود دور سازد. (نامه ۵۶)

- خود را از آنچه مانند آن را نمی پسندد، دور سازد.

- به کاری که خدا بر او واجب کرده مشغول سازد.

- نفس خود را محاسبه کند.

- به اندازه توانش در کار رعیت کوشش نماید. (نامه ۵۹)

- کسی را که دست به ستم گشاید کیفر دهد (ولو این که از نیروی مسلح و صاحبان قدرت اسلحه و ... باشد).

- شکایت از نیروهای نظامی و... را در حوزه خود به امام برساند.

- شکایت از افرادی را که جز خدا و امام توانایی برطرف کردن آن را ندارند به امام برساند. (نامه ۶۰)

- کاری را که به عهده دارد در حداکثر توان انجام دهد.

کارگزار نباید:

- با امام خود مخالفت ورزد.

- با مردم حيله بازی کند و اموال آنان را به فریب بخورد.

- به اموال مسلمین خیانت ورزد و اموال آنان را بر باید. (نامه ۴۱)

- غنیمت مسلمانان و بیت المال را به اقوام و نزدیکان و دوستان خود دهد.
(نامه ۴۲)

کارگزاران و عاملین می بایست:

- خراج و مالیات و حقوق مالی دولت را جمع آوری و فراهم سازند.

- با دشمنان بجنگند.

- کارهای مردم را سامان دهند.

- شهرها و بلاد مردم را آباد سازند.

- از خدا بترسند و طاعت پروردگار را بر دیگر کارها مقدم بدارند.

- از آنچه در قرآن به عنوان واجب و سنت بیان شده پیروی نمایند.

- با دل و دست و زبان خداوند را یاری نمایند.

- نفس خود را از پیروی آرزوها و سرکشی‌ها باز دارند. (نامه ۵۳)
- با بخل ورزیدن بر نفس خود، هوای نفس خویش را در اختیار گیرند.
- مهربانی با رعیت و دوستی کردن با آنان را مشی خود سازند.
- از خطاهای مردم با گذشت و اغماض بگذرند.
- غرور و نخوت و تکبر و لجبازی را کنار نهند.
- اموری را که حق است و مشمول عدالت و مفید به حال عموم مردم، دوست بدارند و ترویج نمایند.
- به اطرافیان و خواص و نزدیکان و دوستان خود میدان ندهند.
- زشتی‌ها را بپوشند، گره کینه‌ها را بگشایند و رشته دشمنی‌ها را پاره کنند. (نامه ۵۳)
- با بخیل و ترسو و حریص مشورت نکنند.
- در به کار گماردن افراد نهایت دقت مبذول دارند و از به کار گرفتن و نزدیک کردن کسانی که در دستگاه ظلمه کار کرده اند اجتناب کنند.

کارگزاران خواص خلوت خود را از افرادی انتخاب کنند که:

- در رای و کار، درایت و پختگی دارند.

- سابقه سوء و گناه ندارند.

- با ستمکاران معاضدت و همکاری نداشته اند.

کارگزاران برای انجام امور کسانی را انتخاب کنند که:

- سخن تلخ حق را به کارگزار بیشتر بگویند.

- در آنچه که خدا را از دوستانش ناپسند آید، کارگزار را کمتر یاری کنند.

- پارسا و راستگو باشند.

- کارگزار را نستایند و با ستودن کارهای بیهوده؛ تملق و چاپلوسی، دل کارگزاران را شاد نکنند.

- با تملق و چاپلوسی او را دچار خودپسندی و سرکشی نکنند. (نامه ۵۳)

- نیکو کار و بدکار (بدکردار) را یکسان نگیرند (چه این که رغبت نیکوکار کم و بدکردار ترغیب می شود)

- سنت های پسندیده را که بزرگان به آن عمل کرده اند بهم نزنند.

- بدعتی را که به سنت های خوب گذشته آسیب رساند، پدید نیاورند.

- با دانشمندان فراوان گفتگو کنند و با حکیمان در مسائل و امور مملکتی و حوزه خود فراوان به مشاورت و گفتگو پردازند. (نامه ۵۳)